

Миљана Радојичић

*Институт за филозофију и друштвену
теорију, Универзитет у Београду*

СРБИЈА И ЕВРОПСКА УНИЈА - ЕТИКА ЈЕДНОГ МЕЂУНАРОДНО- ПОЛИТИЧКОГ ОДНОСА*

„Дијагноза овог односа (Србије и Европске уније, М.Р.) говори пре свега о једном парадоксу: Србија тежи сложеном и далекосежном односу са ЕУ у ситуацији у којој Унија игра значајну и све више кључну улогу у повреди виталних државних интереса Србије.“⁽¹⁾

Слободан Самарџић

Сажетак

Предмет рада је однос Србије и Европске уније сагледан из међународно-етичке перспективе. У њему ауторка покушава да укаже на континуитет евро-америчке, интересима а не вредности-ма усмераване политике према овој некадашњој југословенској републици и њеном већинском народу. У централном делу рада она се бави ставом Европске уније према сложеном и вишедеценијском косметском питању, покушавајући да докаже да он као такав представља континуитет дводеценијског недоследног односа већег дела европских држава према српском државно-територијалном питању. Став који ауторка заступа јесте да је пристајањем на формирање и стабилизовање једне нове, на српској територији настале државе, Европска унија, заправо, преузела улогу медијума преко-

* Текст је резултат рада на пројекту Института за филозофију и друштвену теорију бр. 43007, који финансира Министарство за науку и просвету Републике Србије. Део је веће целине која ће под насловом *Глас вапијућег у пустињи - распад/разбијање Југославије у међународно-етичкој перспективи* изаћи из штампе почетком наредне године.

1) *Сф.* Слободан Самарџић, „Проблем Косова и Метохије из угла европских интеграција“, у зборнику *Србија у процесу придруживања Европској Унији*, (приредио Слободан Самарџић), Службени гласник, Београд, 2009., стр. 234.

океанских настојања да се циљ сецесије Косова, проглашеног за простор од посебног америчког националног интереса и стога легитимног утицаја обави, у међународно-политичком смислу, што „безболније“. У закључном делу рада ауторка указује на могуће последице које би начин решавања овог важног регионалног државно-територијалног питања могао имати по стабилност Западног Балкана у ближој или даљој будућности.

Кључне речи: Србија, Европска унија, косметско питање, међународна политика, међународна етика.

Смену два столећа и два миленијума на просторима Западног Балкана обележиле су значајне промене на месту кључног ванбалканског актера његове политичке и социјалне динамике, и још значајније у садржају реторике којом је та динамика била праћена. Наиме, неочекивано брзо исцрпивши своје скромне експланаторне, тек нешто знатније социјално-мобилизаторске и импресивне идеолошко-пропагандне потенцијале, појам глобализације је у освит новог века и новог миленијума, на просторима некадашње Југославије, али и свеколике Југоисточне Европе, своје место углавном уступио појму, или, прецизније говорећи – програмској платформи “европских интеграција”. Наречени концепт, односно платформа требало је, реторички узев, да рефлектују и на трауматичном искуству америчког међународно-политичког унилатерализма сазрелу свест европског дела савременог света о неопходности свог што чвршћег политичког, економског и културног интегрисања на принципима заједничких вредности,²⁾ добре воље и искрених настојања свих његових “у различитости уједињених” (“*In varietate concordia*” - “*United in Diversity*”) државно-територијалних делова. Препреке са којима се српско друштво суочавало и са којима се још увек суочава у, већини прокламованих принципа углавном сасвим дивергентним процесима свог придруживања политички, економски и културно интегришућим структурама Европске уније су бројне, разноврсне и у значајној мери јединствене. Та њихова суштинска својства формирана су на чињеници да је српски народ (као апсолутно-већински етнички елеменат мултиетничког српског друштва) у протеклих петнаестак година био, а тенденцијски узев, би могао бити и у блиској будућности (“отворени” дефинитивни статуси Републике Српске, Војводине, Санџака, југа Србије...) објекат/жртва темељних и свеобухватних *дезинтеграција*, подр-

2) Те вредности, као основу европског идентитета, Војин Ракић препознаје у миру, космополитизму и либерализму. Cf. Војин Ракић, “Moral Foundations of Europe in Upcoming World Order”, *Српска политичка мисао*, Институт за политичке студије, Београд, бр. 3/2010, стр. 61.

жаваних, финализованих и међународно-правно санкционисаних управо од стране евро-атлантског дела савременог света, односно европског Запада и САД. Недовршеност тих епохалних процеса чини од територија на којима он данас већим делом живи, један, у геополитичком смислу узев, слободно лебдећи етнички простор, који и на крају прве деценије XXI века још увек тражи, односно *очекује* своју државну форму у којој би се стабилизовао.

Из тих и многих других, из њих изведених разлога, пројекат “придруживања Србије Европској Унији” чак и на нивоу свог реторичког, “идеал-лошког” самоприказа, све се јасније испоставља не само као сувише апстрактан, већ и животно, односно искуствено недовољно уверљив одговор на све, или, бар, оне најкрупније колективно-егзистенцијалне дилеме пред којима се држава Србија нашла на почетку новог миленијума. Штавише, уместо њиховог решавања *редоследом приоритета*, српски народ се још увек налази пред императивом њиховог симултаног решавања (“И Косово и Европа”), што визију његове будућности чини додатно непрегледном, њену привлачност становништву значајно редукованом,³⁾ а све досад понуђене стратегије друштвеног развоја - недовољно делотворним.⁴⁾ Уз то, симултана позиционираност свих наведених проблема на “агенти захтеваног”, омогућавала је и још увек омогућава спољним политичким актерима српске садашњости перманентно манипулисање њима на начин условљавања решавања једног (“европска интеграција Србије”) (не)решавањем другог (квијетистичко пристајање на *de facto* већ извршено ампутирање Косова и Метохије од остатка српског државног организма, распад/разбијање државне заједнице с Црном Гором,⁵⁾ поништавање знатног дела државних атрибута Републике Српске њеним утапа-

3) Подршка грађана Србије њеном уласку у ЕУ са 63,89 посто, колика је била априла 2008. године, до јануара 2011. је опала на 42,4 процената. Cf. http://www.danas.rs/danasrs/politika/naprednjacka_koalicija_ubedljivo_najjaca.56.html?news_id=213031

4) Да их као такве перципира већи део српске јавности потврђује податак да је њена подршка водећој странци владајуће („реформске“) коалиције са 35,9 посто (мај 2008), пала на 24,3 процента до краја марта 2011. године. Cf. http://www.danas.rs/danasrs/politika/naprednjacka_koalicija_ubedljivo_najjaca.56.html?news_id=213031

5) Резултате црногорског референдума, спроведеног под покровитељством Европске уније, који је окончан одбијањем више стотина темељно документованих приговора на регуларност гласачког процеса а њиме ова донедавна чланица Државне заједнице Србија и Црна Гора стекла статус „независне државе с пуним међународно-правним субјективитетом“, тадашња висока званичница Уније, Урсула Пласник (Ursula Plassnik), је поздравила као „најимпресивније постигнуће њене спољне политике у последњих неколико година.“ (Cf. *Политика*, 1. јуни 2006.) И САД су, сматра Тед Карпентер (Ted Carpenter), обрадоване резултатима црногорског референдума, мада то неће јавно рећи. „Још од почетка деведесетих Америка подржава све што смањује моћ и утицај Србије у региону, а то је ефекат црногорског референдума.“ (Cf. *Политика*, 5. јуни, 2006)

њем у државно тело унитарно конципиране БиХ,⁶⁾...), односно његово решавање на начин који ће угрозити и минимално димензиониран српски државно-територијални интерес.⁷⁾ Тако би последња (“евроинтеграционистичка”) фаза распада/разбијања II Југославије међу етничким Србима са доста разлога могла да се перципира као финални акт његовог потпуног осујећења - од СФРЈ која је државно интегрисала највећи део српских етничких простора, преко “уже Србије”, односно “Србије без покрајина” до, тенденцијски узев, “предкумановске Србије”, односно “београдског пашалука”.⁸⁾

И у претходним фазама дисолуције друге по реду државне заједнице Јужних Словена, Европа је јасно демонстрирала свој неприципијелан, односно морално некоректан приступ једном од најкрупнијих међународнополитичких проблема с којима се стари континент суочио у постхладноратовском раздобљу. Тако је, на свом првом ванредном састанку Комитета високих функционера, одржаном у Прагу јула 1991. године, КЕБС, чије две трећине чланица чине европске државе, “поздравио поновно успостављање уставног поретка Југославије“ наименовањем председника на челу колективног председништва и тиме озбиљно нарушио принцип немешања у унутрашње ствари једне суверене државе. То је учињено са образложењем да је дошло до узурпације власти од стране две републике у Председништву СФРЈ, што је у супротности с постојећим уставним поретком Југославије, као и Париском повељом КЕБС-а, усвојеном новембра 1990. године. Било је, међутим, управо обрнуто: „наметањем хрватског представника Стјепана Месића за председника СФРЈ, иако се он јавно залагао за разбијање земље на чије чело је требало да дође, било је противуствано по самој логици ствари, а и разбијање вишенационалне државе без

- 6) Тако је, почетком априла 2011. године, висока представница ЕУ Кетрин Ештон (Katherine Ashton) потписала одлуку којом се Унија овлашћује „да санкционише сва правна и физичка лица која поткопавају суверенитет и територијални интегритет Босне и Херцеговине.“ Cf. <http://www.nspm.rs/hronika/ketrin-eston-potpisala-odkluku-o-kaznama-za-qrusenjeq-bih-i-dejtonskog-sporazuma.html>
- 7) То је само један од модалитета геополитичке трговине, односно трговине простором која се нудила држави Србији од почетка деведесетих година протеклог века наовамо. Ево непотпуног списка преосталих: простор за време; простор за мир; простор за „имиџ“; простор за демократију; простор за новац и економски развој; простор за стабилност Србије и Балкана; простор за јасно утврђене границе,... Више о томе у: Миломир Степић „Територијално и геополитичко у српском националном интересу“, у: *Национални интерес*, Институт за политичке студије, Београд, бр. 1/2005, стр. 29-56.
- 8) Да би та перцепција била сасвим исправна, потврђују имплицитно и не без тријумфализма и неки инострани аутори. Упоредити, рецимо: Heinz Vetschera, “Cooperative Security - The Concept and its Application in South Eastern Europe”, у зборнику *Approaching or Avoiding Cooperative Security?: The Western Balkans in the Aftermath of the Kosovo Settlement Proposal of the Riga Summit* (eds. Ernst Feldberbayer, Predrag Jyrekovic, Frederic Labarre), National Defence Academy, Vienna, 2007, p. 52. *et passim*.

опште сагласности унутар ње је у супротности са Париским Повељом“, разјашњава Зоран Лутовац.⁹⁾ Иначе, на Московском састанку КЕБС-а о „људској димензији“, односно у документу који је на њему усвојен, изражена је неопходност поштовања једнакости народа и њиховог права на самоопредељење, сходно повељи УН и одговарајућим нормама међународног права, укључујући и оне које се односе на територијални интегритет држава, управо у тренутку у којем се пред очима међународне јавности распарчавала једна од земаља оснивача, учесница КЕБС-а – СФР Југославија. При томе се распад није заснивао на праву народа на самоопредељење, него су то право присвојиле територијално-административне јединице (републике) бивше Југославије, подсећа Лутовац.¹⁰⁾ У случају БиХ, те „Југославије у малом“, и КЕБС и ЕЗ (доцнија Европска унија), па и целокупна међународна заједница поступали су сасвим супротно - подржавао се њен територијални интегритет и онда када је било јасно да су Срби као један од три њена конститутивна народа, одлучно против наметнутог политичког решења за Босну, па и када су Хрвати одустали од тактичке прелазне фазе заједничког наступа с Муслиманима, односно када су са њима заратили. Од истог става се није одустајало ни онда када је муслиманска страна одустала од „унитарне грађанске БиХ“ и када су Муслимани почели између себе да ратују.

ЕВРОПСКА УНИЈА, КОСМЕТСКО ПИТАЊЕ И АМЕРИЧКИ НАЦИОНАЛНИ ИНТЕРЕС

Утолико је улога Европске уније у следећој, косовско-метохијској фази спољно-политичког интервенисања у геополитичко редицајнирање постхладноратовског Западног Балкана, представљала само нову етапу у вишегодишњем недоследном односу највећег дела њених чланица према српском државно-територијалном питању. Тако је, у Свеобухватном плану за решење статуса Косова (познатом као план Мартија Ахтисарија, март 2007) предвиђена као међународна инстанца која ће надгледати независност Косова (анекси IX и X) и том функцијом надзора заменити управљачку улогу УН, сама Унија активно стала уз идеју о независности Косова. А колико је овај 'план' произишао из преговора говори чињеница да од преко пет стотина амандмана делегације Србије на

9) *Сф.* Лутовац, Зоран, *Ibid*, стр. 77.

10) *Сф.* Зоран Лутовац, *КЕБС и права националних мањина са посебним освртом на СРЈ* (необјављена магистарска теза), ФПН, Београд, 1994, стр. 41.

првобитно предложени текст, тим Мартија Ахтисарија, у којем су седели и представници и експерти из ЕУ, није усвојио ни један. Без обзира што је Србија одбацила овај документ, „он је био предат ГС УН као ’предлог решења статуса’, а ЕУ је и пре његовог стављања пред Савет безбедности УН кренула не само са политичким деловањем у правцу његовог ширег прихватања, него и са припремама своје улоге у ’надгледаној независности Косова’“, предочава Слободан Самарџић.¹¹⁾ Непосредно по уручењу нацрта документа странкама (почетак фебруара 2007. године) око којег је требало повести преговоре, Савет министара ЕУ је у својим Закључцима „изразио пуну подршку Специјалном изасланику ГС УН и његовим напорима у вођењу политичког процеса за одређивање будућег статуса Косова“. Дан након предаје коначне верзије документа ГС УН, Савет министара је усвојио нову заједничку акцију „којом се проширује мандат тима ЕУ за допринос припремама за оснивање могуће међународне цивилне мисије на Косову, укључујући и компоненту специјалног представника ЕУ“. У континуитету своје политике свршених чињеница, Савет министара ЕУ у својим закључцима од 18. јуна 2007. године настоји да заокружи стратегију сецесије Косова на међународној сцени. У њима Савет не само да понавља своју подршку Плану Мартија Ахтисарија, већ и даје параметре међународне легализације сецесије. Тада се први пут у званичним документима ЕУ Косово проглашава случајем *sui generis*. У складу с тим, предлаже се усвајање нове резолуције СБ УН којом би овај орган УН прихватио План М. Ахтисарија и тиме заменио постојећу Резолуцију 1244. Најзад, истиче се одлучујућа улога ЕУ у примени „решења статуса“. Очекујући коначно решење овог питања пред Саветом безбедности УН најкасније до краја јула 2007. године, „Унија је донела још једну заједничку акцију којом је намеравала да учини и последњи корак пре очекиваног завршетка процеса. У том документу Савет министара ЕУ је, између осталог, претходну заједничку акцију од 27. марта ’изменио и проширио’ у правцу деловања са косовским властима, УНМИК-ом и другим кључним међународним партнерима у правцу преношења власти од УНМИК-а и припрема за примену решења статуса“.¹²⁾

Свој став о *sui generis* карактеру косметског случаја ЕУ је, политички-пропагандно узев, темељила на два аргумента, слична онима којима је образлагана и агресија НАТО-а на СРЈ. Први од

11) *Сф.* Слободан Самарџић, „Проблем Косова и Метохије из угла европских интеграција“, у зборнику *Србија у процесу придруживања Европској Унији* (приредио Слободан Самарџић), Службени гласник, Београд, 2009, стр. 224.

12) *Сф.* Слободан Самарџић, *Ibid*, стр. 225.

њих каже да је grubим и вишегодишњим кршењем људских права косметских Албанаца, које је кулминирало покушајем геноцида над њима учињеним током „хуманитарне интервенције“ НАТО-а у пролеће 1999. године, Србија изгубила право на управљање овом својом некадашњом покрајином. Да је тај аргумент доиста такав каквим се представља, он би снагом своје универзалне применљивости обавезивао међународну заједницу да свуда где је у унутрашњим сукобима страдало више од неколико хиљада жртава, на истоветан начин интервенише и суспендује суверенитет. Међутим, промотери нових начела, не захтевају државно-територијално прекрајање Руанде након геноцида који су Хути извршили над припадницима Тутса (погинуло је око 800 000 људи), односно трајно раздвајање непомирљивих припадника ова два ентитета, нити су такву казну предвидели за Ирак (након његове репресије над Курдима), па ни за низ других држава у свету потресаних краћим или дужим унутрашњим сукобима са израженим елементима сецесионизма.

Ако оставимо по страни питање стварних размера насиља којем су федералне власти СРЈ прибегавале у третирању албанског сецесионизма на Космету и прихватимо да су оне биле легитиман основ суспензије суверенитета Србије над њим, морали бисмо исти критеријум оправданости претензија на управљање територијом применити и на понашање албанских политичких актера на Космету по окончању агресије НАТО-а. У том случају насиље – убиства, погроми (етничко чишћење), дискриминација, пљачка/узурпација имовине, уништавање културних споменика – које су последњих десетак година вршили косметски Албанци у присуству међународне власти, значило би да су они изгубили историјско и морално право на властиту државу. „Масовним кршењем људских права неалбанаца, Албанци су поништили веродостојност моралног аргумента. Дакле, консеквентно усвајање моралне аргументације поништава не само право Србије на територију Косова, већ и право Албанаца на независну државу.“¹³⁾ Њено неконсеквентно усвајање какво је у овом случају на делу, детектује, међутим, аутентичну каквоћу „аргумента“ којем су спољни покровитељи косметске независности у њеној финалној фази прибегли. А тај аргумент, „’аргумент’ огољене праксе, да не кажемо огољене силе (да је Косово случај *sui generis*) могла је да обори само нека друга гола пракса, она која би практично показала да косово није случај *sui generis*, већ обрнуто, класичан случај нелегалне сецесије. На ту врсту

13) Сф. Радмила Накарада, *Распад Југославије: проблеми тумачења, суочавања и транзиције*, Службени гласник, Београд, 2009, стр. 126.

’аргумента није требало дуго чекати. Неколико месеци након једностраног проглашења независности Косова, исту ствар учиниле су две покрајине у Грузији, Абхазија и јужна Осетија. (Овоме треба додати појачано позивање на ’преседан Косово’ од момента једностраног проглашења независности међу присталицама и активистима сепаратистичких покрета у Баскији и Нагорно Карабаху. Посебно је захтев за референдумом о независности Баскије, упућен од стране регионалне владе Баскије централним органима Шпаније, инспирисан косовским преседаном.)¹⁴⁾ Прокламација о јединствености косметског случаја тако се показала као објава смрти постојећем међународном правном поретку, јер се управо на тлу Европе промовисао принцип ’јединствености’, чиме су се на радикалан начин отворила врата логици произвољности. Ко ће све и на основу којих критеријума да проглашава ’посебности’ које се изузимају из постојећих правних норми? Шта ће да се догоди ако се мишљења главних глобалних актера разликују у процени да ли је неки случај ’посебан’? Ко ће да арбитража? „Шта ако се упркос проглашеној ’јединствености’ последице отму контроли и покрене нови круг тензија, сецесија, насиља? Ко ће да сноси историјску одговорност за непромишљене последице? Питања су бројна, али и аргументи којима се може оспорити непромишљеност залагања за јединственост косовског случаја, тачније тврдњи да су се стекле јединствене околности на основу којих се српској држави може трајно одузети суверенитет над делом њене територије.“¹⁵⁾

Други аргумент којим се правдала суспензија суверенитета државе Србије над њеним најјужнијим делом је да ће доћи до (неконтролисаног) насиља и нестабилности региона уколико се статус Косова убрзано нерешити сагласно албанским захтевима.¹⁶⁾ Он

14) *Сф. Слободан Самарцић, „Проблем Косова и Метохије из угла европских интеграција“, у зборнику Србија у процесу придруживања Европској Унији, (прир. Слободан Самарцић), Службени гласник, Београд, 2009, стр. 196. У време заостравања односа Грузије и њених покрајина, Абхазије и Јужне Осетије, Савет министара ЕУ донео је 27. маја закључке у којима, између осталог, каже: „Савет поново потврђује своју пуну посвећеност принципу суверенитета, независности и територијалног интегритета Грузије у њеним међународно признатим границама, потврђеним у резолуцији СБ УН 1808 од 15. априла 2008. године“. Да недоследности могу да добију и карикатуралније размере, потврђује чињеница да „у истом тренутку када УЕ признањем већине њених чланица независног Косова задаје снажан ударач владавини права, кршећи Повељу УН, Резолуцију 1244, начела ОЕБС-а, па и начела властите арбитражне комисије (тзв. Бадинтерове комисије), две њене чланице блокирају приближавање Србије ЕУ, позивајући је да поштује владавину права и да сарађује са Хагом.“ *Сф. Радмила Накарада, „Европски одговор за европски проблем“, Нова српска политичка мисао, Београд, бр. 1-2/2008, стр. 13.**

15) *Сф. Радмила Накарада, Распад Југославије... цит. издање, стр. 130.*

16) И дословно: “Уколико, међутим, међународна заједница не би успела да пронађе решење, постоји ризик да би албанска страна у сваком тренутку могла поново да изазове оружани сукоб који би привукао међународну пажњу. Чињеница да за Косово није ништа

је двоструко неуверљив. САД, НАТО И ЕУ су располагале свим инструментима којима су могле да предупредe насиље на косовском тлу - од дипломатских притисака, економских санкција, политичке изолације до војне интервенције и међународног суда, дакле цео инструментаријум који су већ употребиле против Србије. За почетак би, предлагано је, било довољно да ефикасно зауставе доток оружја и распусте војне кампове за обуку паравојних група, што је у било у њиховој моћи. Међутим, уместо одлучног става да је насиље недопустиво, а уколико се примени да ће наићи на оштар одговор САД и НАТО – најмоћније војске света, албанске претње насиљем су се не само толерисале већ и користиле као додатни притисак, рачунајући да су Срби, изнурени и пацификовани, неспособни за значајнији отпор. „САД и ЕУ које стално упозоравају на опасност од насиља уколико се буде одуговлачило с признавањем 'неминовног' (Р. Холбрук) делују као заступници уцене - неприхватљиву уцену дижу на ниво озбиљног аргумента и дају легитимитет насиљу као инструменту стварања нових држава на територији постојећих“, упозоравала је Радмила Накарада.¹⁷⁾

Признање независности Косова је, закључује Радмила Накарада, само наставак започете спирале насиља другим средстви-

учињено све док се борба против Милошевића водила мирним средствима, те да су тек ратна дејства узроковала промене и побољшање, јесте лекција коју су научили косовски Албанци, али је ЕУ и међународна државна заједница још нису сасвим разумеле“, упозоравао је координатор Пакта стабилности за Југоисточну Европу Ерхард Бусек (Erhard Busek). *Cf.* Ерхард Бусек, *Отворена капија ка Истоку*, Клио, Београд, 2007, стр. 90.

- 17) *Cf.* Радмила Накарада, *Распад Југославије...* цит. издање, стр. 127. Иначе, тзв. Ослободилачку војску Косова, оружану формацију албанских сепаратистичких побуњеника, сам Савет безбедности је 1998. године, својим резолуцијама 1160, 1199 и 1203 прогласио терористичком организацијом, а Федерација америчких научника, којој је поверен задатак проучавања тероризма, сврстала ју је међу 113 најопаснијих терористичких организација у свету. Улога Ослободилачке војске Косова као терористичке организације обимно је документована у Конгресним транскриптима, иако је многи 'прогресивни' гласови из Европе и САД и даље подржавају као ослободилачки покрет. Тако, према Франку Циљуфиу (Franco Cilluffo), из Програма за праћење глобалног организованог криминала, односно његовом сведочењу презентованом на Правном комитету Представничког дома: "Оно што је помно скривано од јавности јесте чињеница да део својих фондова ОВК пуни новцем добијеним од продаје наркотика. Албанија и Косово леже у самом средишту 'Балканског пута' који повезује 'Златни полумесец' Авганистана и Пакистана са европским тржиштима дроге. Овим путем се годишње промене хероин у вредности од око 400 милиона долара, што чини око 80 одсто његове количине намењене Европи." Интерполово одељење за праћење организованог криминала потврђује и везу ОВК и Ал Каиде: "Амерички Стејт департмент региструје ОВК као терористичку организацију, указујући да она своје операције финансира новцем са међународног тржишта дроге и добровољним прилозима исламских земаља и појединаца из исламског света, међу њима и самог Осаме бин Ладена. Још једну везу ОВК са бин Ладеном представља податак да је брат вође египатског крила организације Цихад, који је истовремено и бин Ладенов војни командант, предводио елитне јединице ОВК током косовског конфликта." *Cf.* Michel Chossudovsky, *The Globalization of Poverty and the New World Order*, Center for Research on Globalization, Pincoyrt, 2003., p. 273. *et passim*

ма, „дефинитиван исказ о суштинској сврси НАТО бомбардовања (насилна декомпозиција једне суверене европске државе), као и о домаћају устоличавања ’ужасавајуће произвољности’“¹⁸⁾ У нормативном смислу, то је коначна победа моноетницизма над мултиетницизмом, „као живи доказ да није вредно трудити се око сложених унутардржавних аранжмана уставног мултиетницизма (као у Босни и Херцеговини) или посебне мањинске заштите (као у Македонији, Србији и Црној Гори)“ (С. Самарџић), већ је много упутније радити на стварању етнички хомогених државних творевина као једином поузданом гаранту њихове стабилности и трајности.

А својеврсна иронија улоге Европске уније у овом процесу састојала се у томе да она, као проглашени ауторитет за обе сукобљене стране, преузме одговорност за довршење америчке политике пуне подршке само једној, албанској страни. Стога епилог овог сукоба, а то је једнострано проглашење и потоње признање независности Косова „није ни међународни, у смислу решења иза којег би стајале УН, ни европски у смислу неког софистицираног решења аутономије са међународним и европским гаранцијама. Епилог тог сукоба је пре свега *амерички*, а то значи отцепљење дела територије једне суверене земље, њене покрајине која је проглашена за простор од посебног америчког националног интереса и стога легитимног утицаја.“¹⁹⁾ Европска унија је само искоришћена као добар медијум прекоокеанских настојања да се циљ сецесије Косова обави, у међународно-политичком смислу, што „безболније“. Притом се имало у виду безрезервно постпетооктобарско одређење Србије за „европску будућност“. У тој операцији САД су препустиле Европској унији неугодан задатак амортизовања отпора Србије с обзиром на већ започети процес „стабилизације и придруживања“, односно њену претпостављену спремност да зарад што бржег и ефикаснијег његовог окончања без много дилема пристане на одрицање од дела своје државне територије. А од почетка 2010. године високи званичници ЕУ у контактима са својим српским „пријатељима“ нескривено стављају до знања да Србија не може рачунати на напредовање у процесима приступања европској породици народа уколико не уважи „политичку реалност“ на

18) 16. *Сф.* Радмила Накарада, „Европски одговор за европски проблем“, *Нова српска политичка мисао*, Београд, бр. 1-2/2008, стр. 9.

19) *Сф.* Слободан Самарџић, „Проблем Косова и Метохије из угла европских интеграција“, у зборнику *Србија у процесу придруживања Европској Унији*, (приредио Слободан Самарџић), Службени гласник, Београд, 2009, стр. 219, курзив М. Р. „Историјски српско, етнички албанско, економски европска периферија.(...) Ипак, геополитички, Косово је америчко.“ *Сф.* Hannes Hofbauer, „Kosovo is amerikan“, *Strategic Culture Foundation*, 24.8.2010.

Космету и не успостави добросуседске односе са „државом“ коју још увек више од половине чланица ОУН сматрају делом њене територије.

ГЕОЕКОНОМИЈА КОСМЕТСКОГ СЛУЧАЈА

На Космету је “стављено на карту много тога” (З. Бжежински - Z. Brzezinski) због чега је било нужно суспендовати суверенитет Србије над њим, између осталог и могућност контроле природних ресурса по којима “Косово нема себи равнот на Балкану, а можда и у читавој Европи” (Ј. Пономарјова - Пономарјева). Осврћући се на геоекономију косовске кризе, Пономарјова истиче да су налазишта олова и цинка у Покрајини средином осамдесетих година протеклог века износила 52,2 одсто укупних југословенских ресурса, никла 50 одсто, магнезита 35 одсто, лигнита (мрког угља) 53 одсто, бизмута 100 одсто. На Косову се производило 14,8 одсто укупне југословенске производње сумпорне киселине, 59,9 одсто сребра, 30 одсто цинка, 63,1 одсто прочишћеног олова. Према подацима Светске банке, вредност минералних ресурса Косова до почетка светске кризе износила је 19 милијарди долара. Стручњаци цивилне мисије УН на Косову процењују да само резерве лигнита, највеће у Европи, износе 8,3 милијарди тона, док српски стручњаци сматрају да оне износе 14 милијарди тона, што омогућава експлоатацију у наредних 150-200 година. Резерве калаја и цинка процењују се на 42, 2 милиона тона (што је трипут више него у Србији), никла и кобалта на 13, боксита на 1,7, магнезита на 5,4 милиона тона.²⁰⁾

Косово, подсећа Пономарјова, не обилује само ресурсима, већ и индустријском базом за њихову прераду. Тако привредни комбинат “Трепча” представља најважнији индустријски објекат у Покрајини. У његовом саставу налази се 14 рудника и 8 фабрика, укључујући и електролизу цинка, фабрику акумулатора (батерија), фабрику за производњу сумпорне киселине, вештачких ђубрива,...²¹⁾ Од индустријских објеката помена су вредни и рударско-хе-

20) *Сф. Јелена Пономарјова, „Квазидржавост као инструмент хегемоније: случај Косово“, Нова српска политичка мисао, Београд, бр. 1-2/2008, стр. 113.*

21) Мерцори Кон (Marjorie Cohn) подсећа да је новембра 1999. године, Међународна кризна група поздравила директиву Бернара Кушнера, шефа мировних снага Уједињених нација на Космету, да УНМИК преузме управу над свом покретном и непокретном имовином која је регистрована на име СРЈ или Републике Србије, и било којег од њихових органа, а која се налази на територији Косова, испостављајући косовским миротворцима и додатни захтев – да УНМИК или КФОР на брз и енергичан начин преузму управу над комплексом рудника Трепча. *Сф. Мерцори Кон, „Не-хуманитарна оружана*

мијски комбинат “Косово” у Обилићу, који располаже ресурсима лигнита од преко 10 милијарди тона, објектима за обогаћивање угља, гасификацију и производњу азота; термоелектрана “Косово А” снаге 790 MW и “Косово Б” снаге 680 MW; топионица и рафинерија за производњу фероникла у Глоговцу. Прерађивачка индустрија има своја велика предузећа и у Приштини, Пећи, Косовској Митровици, Призрену, Гњилану, Косовској Каменици и Урошевцу.

Дешавања на Косову многу се сагледати и кроз призму енергетске политике. Средином 2001. године, одмах након изручења Слободана Милошевића Хашком трибуналу, почела је изградња трансбалканског нафтовода дужине 92 километара, пројектованом да нафту из Бакуа спроведе до луке Супса на обали Црног мора, одакле би се танкерима превозила до бугарске луке Бургас, а потом преко Македоније и Косова до јадранске луке Влора у Албанији. Нафтовод, примећује Јелена Пономарјова, гради АМБО -- албанско-македонско-бугарска компанија, која је у власништву Американаца. “Овим нафтоводом је планирано да се транспортује 750 хиљада барела нафте дневно. Са АМБО сарађују ‘Texaco’, ‘Chevron’, ‘Exxon’, ‘Mobil’, ‘BP’, ‘Atoco’, ‘Agip’ и ‘Total Elf’²²⁾

Одмах након самопроглашења косметске независности, међународни конзорцијум који чине фирме из Италије, САД, Велике Британије и Албаније, објавио је финализацију пројекта цевовода Јадран-Македонија-Бугарска (Влора-Скопље-Бургас). Ова маршрута је пројектована тако да готово половина цевовода пролази преко албанских територија, углавном преко Косова. Није тешко погодити, закључује Владимир Овчински (Овчинский) “да је овај пројекат предвиђен ради конкуренције нафтоводу Бургас-Александрополис, према којем је предвиђена испорука руске и каспијске нафте Средоземном мору мимоилазећи Турску. Конкуренти журе да што пре изграде ‘трансбалкански’ нафтовод и тако принуде Русију да транспортује своју нафту преко мање повољне маршруте.”²³⁾ Иначе, 80 одсто вредности нафте чине трошкови њеног транспорта.

Енергетска компонента косовског питања, упозорава Јелена Пономарјова, у непосредној је вези са војно-обавештајном. Тако је, подсећа ова ауторка, нафтна компанија *Halliburton* изградила на

интервенција Сједињених Држава и НАТО-а као прекршај међународног права“, *Филозофски годишњак*, Институт за филозофију Филозофског факултета, Београд, бр. 13/2000, стр. 330-331., курзив М.Р.

22) *Сф.* Пономарјова, Јелена, „Квазидржавост као инструмент хегемоније: случај Косово“, *Нова српска политичка мисао*, Београд, бр. 1-2/2008, стр. 117.

23) *Сф.* Овчински, Владимир, „‘Независност’ Косова у огледалу политике у сенци“, наведено према: Јелена Пономарјова, *Ibid*, стр. 117.

Косову Бондстил – највећу америчку војну базу од вијетнамског рата наовамо. За непуне три године, Бондстил је из шаторског кампа који је био размештен на 400 хектара недалеко од македонске границе, израстао у аутономну базу опремљену према последњој речи технике у којој је стационирано више од 7 000 војника, односно три четвртине укупног броја америчких војника пристиглих на Косово.

Бондстил има развијену путну мрежу дужине 25 километара, више од 300 објеката опасаних бодљикавом жицом дужине 48 километара и 11 кула осматрачница. База располаже стамбеним објектима, продавницама, теретаном која ради нон-стоп, црквом, библиотеком, најсавременијом болницом у Европи. Ту је, такође, стационирано и 55 хеликоптера “црни соко и “апач”. Претпоставља се да ће у скорој будућности Бондстил заменити америчку војну базу стационирану у италијанском граду Авијану. “На Косову је размештено готово 16 хиљада НАТО војника, којима ће се ускоро придружити још хиљаду британских војника. Управо ће они, а не косовска војска обезбеђивати спољну и унутрашњу ‘безбедност’ покрајине, тачније, контролисаће индустрију ресурса, индустрије енергената, енергетске транспортне маршруте и трговину наркотицима.”²⁴⁾

Уз све наведено, стварањем једне нове, слабе, економски неодрживе, криминализоване и етнички чисте државе на српској територији, Србија се, као потенцијално “ремиталачки” регионални фактор, након свега што је прошла у протеклих петнаестак година, и додатно пацификује, а њеним егземпларним кажњавањем делује се дисциплинујуће на све остале могућне “изгредничке” државе у региону и изван њега. Интереси “малих” у оквирима Новог/Старог потхладноратовског светског поретка, испоставило се, могу рачунати на реализацију само ако и док паразитирају на интересима кључног актера данашње међународне политике и *vice versa* - успоставе ли однос дивергенције и сукобљавања с њима, остају без изгледа за сагисфакцију, а они чије потребе, тежње, склоности и настојања²⁵⁾ би требало да артикулишу, без шанси да их као такве уопште и испоставе међународној заједници. А на та-

24) *Cf.* Јелена Пономарјова, *Ibid*, стр. 118. На изјаву америчког амбасадора у Приштини Кристофера Дела, дату крајем марта 2011. године, да би због економисања америчким војним издацима Бондстил ускоро могао бити затворен, командант КФОР-а Ерхард Билер (Erhard Bühler) је хитро реаговао разјашњењем да је амбасадор заправо рекао „да је Бондстил дизајниран како би служио војницима КФОР-а, а не за друге сврхе“. *Cf.* http://www.mondo.rs/s201902/Info/Srbija/Nema_potvrde_o_ukidanju_Bondstila.html

25) Упоредити одредницу „Interest and Interest Groyps and Lobbying“ у: *The Social Science Encyclopedia*, (ed. by Adam Kuper and Jessica Kuper), Roytledge & Kegan Payl, London, Boston and Henley, 1985, p. 406.

квом третирању њихових државних и националних интереса изра-сло осећање големе националне понижености и енормне политичке оштећености, какво се шири међу етничким Србима, могло би постати чврст темељ његових реваншистичких амбиција, сигурна залога неког новог - регионална повесница подучава - готово закономерно ратног “поравнавања историјских рачуна” на подручју Западног Балкана.

Mirjana Radojicic

SERBIA AND EUROPEAN UNION – THE ETHICS OF ONE INTERNATIONAL POLITICAL RELATION

Summary

The subject of this paper is the relation between Serbia and the European Union viewed from an international ethics perspective. The author tries to point to the continuity of the Euro-American policy, directed with interests and not with values towards this former Yugoslav republic and its majority nation. The central topic of this paper is the stand taken by the European Union towards the complex and decades-long Kosmet issue. The author is trying to prove that the issue, such as it is, represents a continuity of an inconsistent attitude of most European states towards the Serbian state and territorial issue, which attitude has been persisting for two decades. The stand taken by the author is that by acquiescing to the formation and stabilization of a newly-created state in the Serbian territory, the European Union has actually assumed the role of a medium of overseas attempts at attaining as painlessly as possible the goal of the secession of Kosovo, which territory has been proclaimed of special American national interest and hence, of a legitimate influence. In the conclusion of this paper, the author points to possible consequences that the method of resolving this important state and territorial issue could have on the stability of the Western Balkans in near or remote future.

Key words: Serbia, European Union, Kosmet issue, international politics, international ethics.

ЛИТЕРАТУРА

- Бусек, Ерхард, *Отворена капија ка Истоку*, Klio, Београд, 2007.
Chossudovsky, Michel, *The Globalization of Poverty and the New World Order*, Center for Research on Globalization, Pincourt, 2003.

- Hofbauer, Hannes, „Kosovo is amerikan“, *Strategic Culture Foundation*, 24.8.2010.
- Кон, Мерцори, „Не-хуманитарна оружана интервенција Сједињених Држава и НАТО-а као прекршај међународног права“, *Филозофски годишњак*, Институт за филозофију Филозофског факултета, Београд, бр. 13/2000.
- Kuper, Adam and Kuper, Jessica (eds.) *The Social Science Encyclopedia*, Routledge & Kegan Paul, London, Boston and Henley, 1985.
- Лутовац, Зоран, *КЕБС и права националних мањина са посебним освртом на СРЈ* (необјављена магистарска теза), ФПН, Београд, 1994.
- Накарада, Радмила, „Европски одговор за европски проблем“, *Нова српска политичка мисао*, Београд, бр. 1-2/2008.
- Накарада, Радмила, *Распад Југославије: проблеми тумачења, суочавања и транзиције*, Службени гласник, Београд, 2009.
- Пономарјова, Јелена, „Квазидржавост као инструмент хегемоније: случај Косово“, *Нова српска политичка мисао*, Београд, бр. 1-2/2008.
- Ракић, Војин, „Moral Foundations of Europe in Upcoming World Order“, *Српска политичка мисао*, Институт за политичке студије, Београд, бр. 3/2010.
- Самарцић, Слободан, „Проблем Косова и Метохије из угла европских интеграција“, у зборнику: *Србија у процесу придруживања Европској Унији*, (прир. Слободан Самарцић), Службени гласник, Београд, 2009.
- Степић, Миломир, „Територијално и геополитичко у српском националном интересу“, *Национални интерес*, Институт за политичке студије, Београд, бр. 1/2005.
- Vetschera, Heinz, „Cooperative Security - The Concept and its Application in South Eastern Europe“, у зборнику: *Approaching or Avoiding Cooperative Security?: The Western Balkans in the Aftermath of the Kosovo Settlement Proposal of the Riga Summit* (прир. Ernst Feldberbauer, Predrag Jurekovic, Frederic Labarre), National Defence Academy, Vienna, 2007.

Интернет сајтови:

<http://www.danas.rs>

<http://www.mondo.rs>

<http://www.nspm.rs/>

Resume

In the text author investigates the relation between Serbia and the European Union viewed from an international ethics perspective. She tries to point to the continuity of the Euro-American policy, directed with interests and not with values towards this former Yugoslav republic and its majority nation. The central topic of this paper is the stand taken by the European Union towards the complex and decades-long Kosmet issue. The author is trying to prove that the issue, such as it is, represents a continuity of an inconsistent attitude of most European states towards the Serbian state and territorial issue, which attitude has been persisting for two decades. The stand taken by the author is that by acquiescing to the formation and stabilization of a newly-created state in the Serbian territory, the European Union has actually assumed

the role of a medium of overseas attempts at attaining as painlessly as possible the goal of the secession of Kosovo, which territory has been proclaimed of special American national interest and hence, of a legitimate influence. During the process, it was also the unreserved choice of Serbia for a “European future” after October 5, 2000 that was taken into account. According to the author, in that operation, the USA left to the European Union the unpleasant task of reducing Serbia’s resistance, considering the already commenced process of “stabilization and association”, i.e. the assumed readiness of Serbia to sacrifice part of its state territory for the sake of completion of that process as quickly and efficiently as possible. Since the beginning of 2010, as the author points out, EU high officials, in contacts with their Serbian “friends”, have been putting it clearly that Serbia cannot count on progress in the EU integration process unless it accepts the “political reality” in Kosmet and establishes good neighbourly relations with the “state” which more than half of the UN member-states still regard as part of Serbia’s territory. In the conclusion of this paper, the author points to possible consequences that the method of resolving this important state and territorial issue could have on the stability of the Western Balkans in near or remote future.

* Овај рад је примљен 15. септембар 2011. године а прихваћен за штампу на састанку Редакције 16. новембра 2011. године.